

Participatory Management Model to Promote Student Reading and Writing Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 4

Wirote Khopchai

Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4

Corresponding author. E - mail: rote.research@gmail.com

ABSTRACT

This study aimed to develop a participatory management model to enhance students' reading and writing skills in schools under the Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 4. The objectives were to: (1) study and validate the components of participatory management and reading and writing promotion, (2) develop a participatory management model, (3) examine the effects of implementing the model, and (4) evaluate the appropriateness, feasibility, and usefulness of the model. A mixed-methods research design was employed. The participants consisted of 73 school administrators, 73 teachers and educational personnel, nine experts involved in focus group discussions, and 90 target participants from 90 schools for the implementation of the model. The research instruments included questionnaires on current and desired conditions (reliability coefficient = .87), evaluation forms for the appropriateness of the components and the model, a pretest–posttest knowledge test (reliability coefficient = .94), a satisfaction questionnaire, and feasibility and usefulness assessment forms. Quantitative data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, modified priority needs index (PNI Modified), index of item-objective congruence (IOC), and t-test, while qualitative data were analyzed using content analysis. The findings revealed that: (1) participatory management consisted of five key components, namely participatory planning, participatory decision-making, shared responsibility and benefits, participatory implementation, and participatory monitoring and evaluation, while reading and writing promotion comprised five components: learner development, teacher development, management, media and learning resources, and family and community participation. All components were validated as having appropriateness at a high to the highest level. (2) The current conditions of participatory management and reading and writing promotion were at a moderate level, whereas the desired conditions were at the highest level across all components, indicating a developmental gap that requires systematic improvement. (3) The developed participatory management model consisted of six components: principles, objectives, content, process, measurement and evaluation, and conditions for success. The model was synthesized from both quantitative and qualitative data and aligned with the context of schools under the Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 4. (4) The evaluation results showed that the developed model demonstrated appropriateness, feasibility, and usefulness at the highest level. The implementation results indicated that the post-development mean score increased by 3.49 points (11.63%). In addition, satisfaction and feasibility–usefulness evaluations were rated at the highest level across all components. In conclusion, the participatory management model was appropriate, practical, and effective in sustainably enhancing students' reading and writing skills.

Keywords: participatory management, literacy promotion, Primary Educational Service Area Office

รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4

วิโรจน์ ค้อไผ่

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

Corresponding author. E-mail: rote.research@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 โดยมีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาและยืนยันองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการส่งเสริมการอ่านการเขียน 2) สร้างรูปแบบ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี เก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา 73 คน ครูและบุคลากร 73 คน สันทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน และทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย 90 คนจากสถานศึกษา 90 แห่ง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ (ค่าความเชื่อมั่น .87) แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและรูปแบบ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจก่อน-หลังเรียน (ค่าความเชื่อมั่น .94) แบบสอบถามความพึงพอใจ และแบบประเมินความเป็นไปได้และประโยชน์ วิเคราะห์ด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีความต้องการจำเป็นปรับแก้ (PNI Modified) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาและยืนยันองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการส่งเสริมการอ่านการเขียน พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การร่วมวางแผน การร่วมตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบและรับผลประโยชน์ การร่วมดำเนินการ และการร่วมติดตามและประเมินผล ขณะที่การส่งเสริมการอ่านการเขียนประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาครู การบริหารจัดการ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ องค์ประกอบทั้งหมดได้รับการยืนยันว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด 2) ผลศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียน พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการส่งเสริมการอ่านการเขียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่คาดหวัง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและปรับปรุงอย่างเป็นระบบ 3) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียน พบว่า สามารถพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียนได้ โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ รูปแบบดังกล่าวได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และมีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 4) การประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียน พบว่า รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ทั้งในด้านการนำไปใช้จริงและการสนับสนุนการพัฒนาการบริหารจัดการในสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการอ่านการเขียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพการทดลองใช้พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการพัฒนาเพิ่มขึ้น 3.49 คะแนน (11.63%) ความพึงพอใจและการประเมินความเป็นไปได้ประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ สรุปได้ว่า รูปแบบมีความเหมาะสม ใช้ได้จริง และช่วยยกระดับทักษะการอ่าน การเขียนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วม, การส่งเสริมการอ่านการเขียน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

บทนำ

การศึกษาเป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน และการประเมินผล การมีส่วนร่วมดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรับผิดชอบร่วม และส่งผลให้การดำเนินงานในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Cohen & Uphoff, 1980; ทิศนา แคมมณี, 2564)

ทักษะการอ่านและการเขียนเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จทางการศึกษาในทุกระดับ โดยเฉพาะในยุคสังคมข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ความสามารถในการอ่านออก เขียนได้มีบทบาทสำคัญต่อการแสวงหาความรู้ การพัฒนาสติปัญญา ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (UNESCO, 2017; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

จากผลการประเมินความสามารถด้านการอ่าน (Reading Test: RT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ร้อยละ 80.99 ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศ อย่างไรก็ตาม ยังพบว่านักเรียนจำนวนหนึ่งมีผลการอ่านและการเขียนต่ำกว่ามาตรฐาน โดยเฉพาะด้านการเขียน ซึ่งมีนักเรียนที่ต้องได้รับการพัฒนา คิดเป็นร้อยละ 12.22 สาเหตุสำคัญมาจากการขาดสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และการขาดการสนับสนุนจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4, 2565)

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียนจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ในการยกระดับทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาและยืนยันองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียน
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียน
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ วิจัยและพัฒนา (R&D) ผสมวิธี เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Methods) ดำเนินการ 4 ขั้นตอนตามกรอบ R1-D1-R2-D2 ได้แก่ (R1) ศึกษายืนยันองค์ประกอบ (D1) สร้างและตรวจสอบรูปแบบ (R2) ทดลองใช้รูปแบบ และ (D2) ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ประชากรสำรวจสภาพจริง/ฟังประสงค์: บุคลากรจาก 90 โรงเรียนในสังกัด สพป.กาญจนบุรี เขต 4 รวม 180 คน (ผอ. 90 ครูและบุคลากร 90)

1.2 กลุ่มตัวอย่างสำรวจ 146 คน ตามตาราง Krejcie & Morgan (ผอ. 73 ครูและบุคลากร 73)

1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบร่วมสนทนากลุ่มและประเมินความเหมาะสม 9 คน (เลือกแบบเจาะจง)

1.4 การทดลองใช้รูปแบบ: กลุ่มเป้าหมาย 90 คน (ผอ. 45 ครูและบุคลากร 45) จาก 90 โรงเรียน ปีการศึกษา 2567

1.5 การประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง 90 คน (ผอ.45 ครูและบุคลากร 45)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตารางสังเคราะห์/แบบบันทึกวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis)

2.2 แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมและ องค์ประกอบส่งเสริมการอ่านการเขียน (Rating Scale 5 ระดับ IOC = 0.80 –1.00)

2.3 แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น (30 ข้อ ความเชื่อมั่น $\alpha = .89$ อำนาจจำแนก .35–.83 IOC = .80–1.00)

2.4 แบบบันทึกการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

2.5 แบบประเมินความเหมาะสมของ “รูปแบบ” (IOC = .80–1.00) แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ ก่อน–หลัง การพัฒนา (ปรนัย 30 ข้อ ความยาก .33–.73 อำนาจจำแนก .36–.82 ความเชื่อมั่น = .85; IOC = .801.00)

2.6 แบบสอบถามความพึงพอใจ (14 ข้อ อำนาจจำแนก .44 – .74; $\alpha = .81$; IOC = .80–1.00)

2.7 แบบประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ (Rating Scale 5 ระดับ IOC = .80–1.00)

3. สมมติฐานการวิจัย

การประเมินผลการทดสอบผลก่อน–หลัง การนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาครูตระหนักรู้ความเข้าใจหลัง การพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Dependent t-test)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 1 (R1) ศึกษาเอกสาร/งานวิจัย สังเคราะห์องค์ประกอบ ตรวจสอบ/ยืนยันองค์ประกอบกับผู้ทรงคุณวุฒิ (9 คน) และสำรวจสภาพปัจจุบัน พึงประสงค์ความต้องการจำเป็นกับกลุ่มตัวอย่าง 146 คน (Google Form; ตอบกลับ 100%)

ขั้นที่ 2 (D1) ออกแบบร่างรูปแบบ (หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ ประเมินผล เงื่อนไขความสำเร็จ) สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Onsite/Online) ปรับปรุงรูปแบบ ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

ขั้นที่ 3 (R2) จัดทำคู่มือรูปแบบ ศึกษาด้วยตนเอง 6 ชม. + อบรมเชิงปฏิบัติการ 18 ชม. ศึกษาดูงาน 6 ชม. ทดสอบความรู้ก่อน–หลัง และสำรวจความพึงพอใจ

ขั้นที่ 4 (D2) ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบจากกลุ่มตัวอย่าง 90 คน

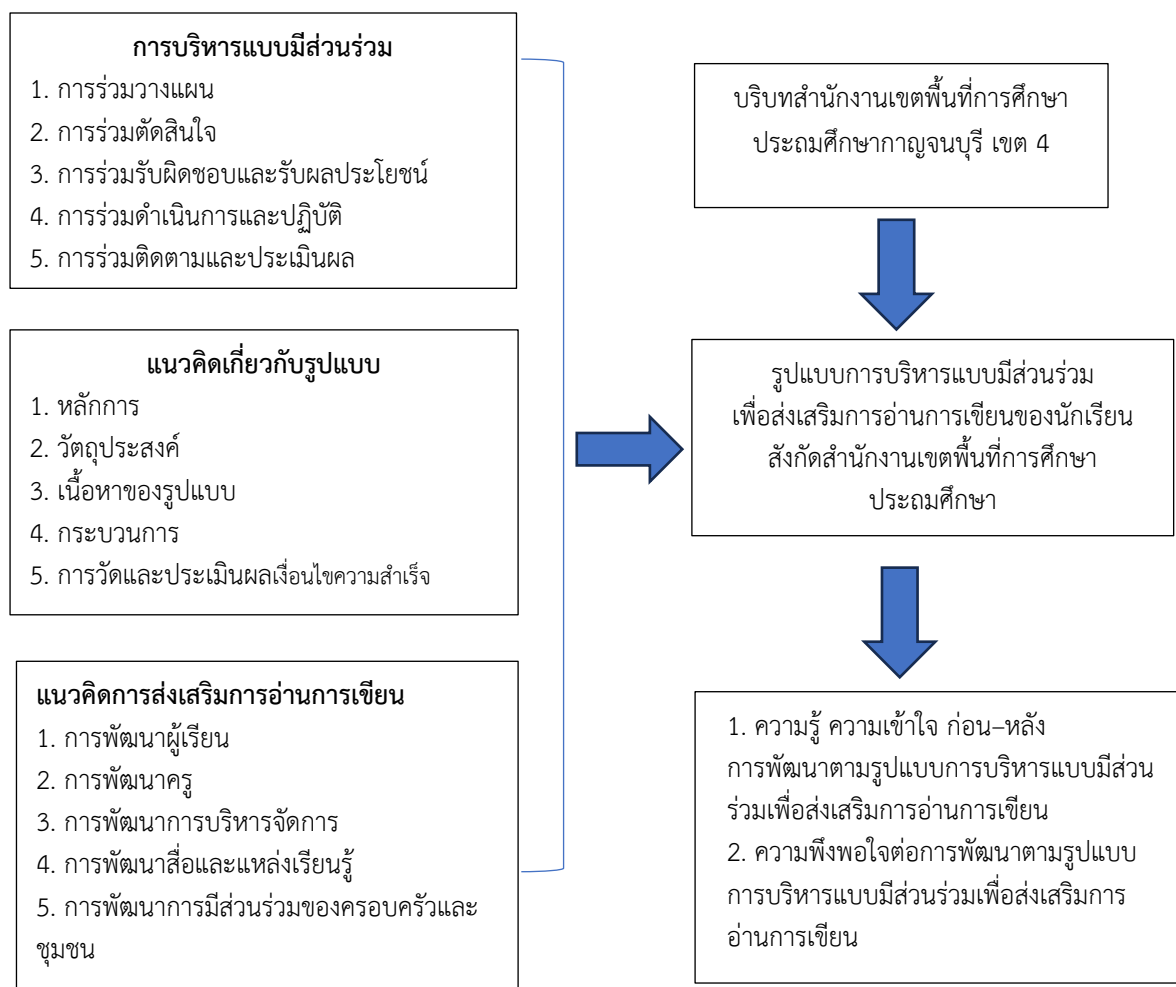
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 เชิงปริมาณ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน PNI Modified สำหรับจัดลำดับความต้องการจำเป็น IOC ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา Item–Total Correlation และ Cronbach’s alpha ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ Dependent t-test เปรียบเทียบก่อน–หลัง

5.2 เชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสารและบันทึกการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อเสนอแนะและฉันทามติมาปรับปรุงรูปแบบ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม Romanoff (1980), Cohen และ Uphoff (1981) แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ ของ ชีระ ฤงเจริญ (2550), ทิศนา ขัมมณี (2557), และ แนวคิดการอ่านการเขียน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2561), ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน (2561), นำมากำหนดกรอบการวิจัยดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การศึกษาและยืนยันองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 4 ผลการศึกษาพบว่า

1.1 องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วม จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย พบองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การร่วมวางแผน 2) การร่วมตัดสินใจ 3) การร่วมรับผิดชอบและรับผลประโยชน์ 4) การร่วมดำเนินการและปฏิบัติ และ 5) การร่วมติดตามและประเมินผล โดยผลการประเมินความเหมาะสมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การร่วมตัดสินใจ รองลงมาคือ การร่วมวางแผน การร่วมติดตามและประเมินผล การร่วมดำเนินการและปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบและรับผลประโยชน์ ตามลำดับ

1.2 องค์ประกอบการส่งเสริมการอ่านการเขียน สังเคราะห์ได้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาผู้เรียน 2) การพัฒนาครู 3) การพัฒนาการบริหารจัดการ 4) การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 5) การพัฒนาการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน

ผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน

1.3 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น โดยรวม สภาพปัจจุบันอยู่ระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ระดับมากที่สุด รายละเอียดพบว่า การร่วมวางแผน การร่วมตัดสินใจ และการร่วมดำเนินการและปฏิบัติ อยู่ระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ระดับมากที่สุด การร่วมรับผิดชอบและรับผลประโยชน์มีสภาพปัจจุบันระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ระดับมากที่สุด ส่วนการร่วมติดตามและประเมินผลมีสภาพปัจจุบันระดับมากที่สุด และสภาพที่พึงประสงค์ระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การร่วมวางแผน การร่วมตัดสินใจ การร่วมดำเนินการและปฏิบัติ การร่วมติดตามและประเมินผล และการร่วมรับผิดชอบและรับผลประโยชน์

2. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 ผลการตรวจสอบยืนยันรูปแบบพบว่า 1) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นและผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 5 หน่วย ประกอบด้วย ผู้เรียน ครู การบริหารจัดการ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ และครอบครัว-ชุมชน 4) กระบวนการ 5) การวัดและประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ 2) ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยลำดับ ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หลักการ เนื้อหาของรูปแบบ เงื่อนไขความสำเร็จ การวัดและประเมินผล กระบวนการ และวัตถุประสงค์

3. ผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 1) ผลการเปรียบเทียบก่อน-หลังผู้เข้ารับการพัฒนากว่า 90 คน มีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจหลังการพัฒนาเท่ากับ 27.29 (SD = 1.50) สูงกว่าก่อนการพัฒนาที่มีค่าเฉลี่ย 23.80 (SD = 2.18) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความพึงพอใจต่อการพัฒนาพบว่ามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารการพัฒนาการมีส่วนร่วม ด้านวิธีการปฏิบัติตามรูปแบบ และด้านคุณภาพการพัฒนา

4. ผลการประเมินประสิทธิภาพด้านความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกส่วนมีค่าเฉลี่ยสูง โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ เงื่อนไขความสำเร็จ เนื้อหาของรูปแบบ หลักการ การวัดและประเมินผล วัตถุประสงค์ และกระบวนการ ส่วนด้านความเป็นประโยชน์ก็อยู่ในระดับมากที่สุดทุกส่วนเช่นกัน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ หลักการ เงื่อนไขความสำเร็จ เนื้อหา วัตถุประสงค์ กระบวนการ และการวัดและประเมินผล

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นสูงสุดคือด้านการร่วมวางแผน รองลงมาคือการร่วมตัดสินใจ การร่วมดำเนินการและปฏิบัติ การร่วมติดตามและประเมินผล และการร่วมรับผิดชอบและรับผลประโยชน์ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารยังคงเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจหลัก ทำให้บุคลากรและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมแต่ไม่เต็มที่ด้านนโยบาย สอดคล้องกับ อาร์ไกรีส (Argyris, 1953) ที่อธิบายว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมช่วยจูงใจให้บุคลากรมีความเต็มใจร่วมตัดสินใจและรับผิดชอบ อีกทั้งสอดคล้องกับ สวอนส์เบิร์ก และคณะ (Swansburg, et al., 2002) และธีระ รุญเจริญ (2550) ที่ย้ำว่าการเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีบทบาทร่วมคิดและร่วมรับผิดชอบ จะช่วยกระจายภาระและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

2. ผลการพัฒนาแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมรูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบและรับผลประโยชน์ ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผล สอดคล้องกับการศึกษาของวิโรจน์ ผลแย้ม (2557) ที่พบว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสำนักงานเขตพื้นที่ฯ มีขั้นตอนการกำหนดนโยบาย วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน และติดตามประเมินผล ตลอดจนถึงกับประจวบ หนูเลี้ยง และคณะ (2558) ที่เน้นการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมควรครอบคลุมตั้งแต่การร่วมคิดจนถึงการร่วมรับผลประโยชน์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับช่วงมณี จงเพียรพุดสุข (2563) และดวงเดือน วิจิฉัย (2561) ที่ต่างยืนยันว่าการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนขนาดเล็กหรือระดับเขตพื้นที่ต้องครอบคลุมกระบวนการคิด วางแผน ตัดสินใจ ปฏิบัติ ติดตาม และประเมินผล

3. องค์ประกอบส่งเสริมการอ่านการเขียนผลการวิจัยพบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การพัฒนาผู้เรียน ครู การบริหารจัดการ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน โดยองค์ประกอบสำคัญที่สุดคือการพัฒนาผู้เรียน ซึ่ง

สอดคล้องกับอัจฉรา ประดิษฐ์ (2549) ที่ชี้ว่าความพร้อมของผู้เรียนเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมการอ่านเขียน และสอดคล้องกับ นิโลบล ทองวิเศษ และคณะ (2563) ที่เสนอให้ใช้กิจกรรมและเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อพัฒนานิสัยรักการอ่าน การพัฒนาครูเป็นอีกปัจจัยสำคัญ สอดคล้องกับ ญัฐพงศ์ เชื้อเพชร (2560) และปณตนนท์ เกียรติประภากุล (2565) ที่ยืนยันว่าการพัฒนาสมรรถนะครูส่งผลโดยตรงต่อทักษะการอ่านและการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการก็พบว่านโยบายและการติดตามอย่างสม่ำเสมอมีบทบาทสำคัญตามที่ นัฐพล พันโน (2565) กล่าวไว้ ขณะที่การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้สอดคล้องกับมาตรฐานของ สพฐ. (2556) และงานของ ซิเยนบายเยวา และคณะ (Zhiyenbayeva et al., 2022) ที่เน้นการใช้เทคโนโลยี ส่วนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนสอดคล้องกับงานของ ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน์ (2556) และ บาร์นส์ (Barnes, 2015) ที่พบว่าผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้

4. ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากกระบวนการพัฒนารูปแบบผ่านการสังเคราะห์ทฤษฎีและตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้รูปแบบมีความถูกต้องและสอดคล้องกับการนำไปใช้จริงสนับสนุนแนวคิดของ คีฟส์ (Keeves, 1988) ที่ระบุว่ารูปแบบที่ดีต้องอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลได้ และตรงกับประภาศิริ คุณาคำ (2558) ที่ยืนยันว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมมีความเหมาะสมและเป็นไปได้

5. ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่าผู้เข้าร่วมมีคะแนนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานของจิระภา ธรรมนำสีล (2562) และทองคำ อำไพ (2563) ที่ยืนยันว่าการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศภายในช่วยเพิ่มความรู้และทักษะของผู้เข้าร่วมได้จริง

6. ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ รูปแบบมีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับประภาพร ชื้อสุทธิกุล (2550) และจิรฐิติกาล บุญอินทร์ (2561) ที่พบว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยระยะที่ 1 จากการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถยืนยันองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ การร่วมวางแผน การร่วมตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบและรับผลประโยชน์ การร่วมดำเนินการและปฏิบัติ และการร่วมติดตามและประเมินผล โดยด้านการร่วมตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะเดียวกัน การส่งเสริมการอ่านการเขียนประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาครู การพัฒนาการบริหารจัดการ การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ และการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ซึ่งด้านหลังมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้ องค์ประกอบทั้งหมดผ่านการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ผลการวิจัยระยะที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการส่งเสริมการอ่านการเขียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ สะท้อนให้เห็นช่องว่างการพัฒนาที่ชัดเจน โดยการวิเคราะห์ลำดับความต้องการจำเป็น (PNI Modified) พบว่า องค์ประกอบที่ควรได้รับการพัฒนาเร่งด่วน ได้แก่ การร่วมวางแผน การร่วมตัดสินใจ และการร่วมดำเนินการและปฏิบัติ ตามลำดับ ผลการวิจัยระยะที่ 3 สามารถพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการอ่านการเขียน ซึ่งผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ และประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา 5 หน่วย กระบวนการ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ หลักการของรูปแบบได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือเนื้อหาและเงื่อนไขความสำเร็จ ผลการวิจัยระยะที่ 4 จากการทดลองใช้รูปแบบกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 90 คน พบว่า คะแนนความรู้ความเข้าใจหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการบริหารการพัฒนาการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบพบว่า มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับสูงสุด โดยเงื่อนไขความสำเร็จโดดเด่นด้านความเป็นไปได้ และหลักการของรูปแบบโดดเด่นด้านความเป็นประโยชน์ สะท้อนให้เห็นศักยภาพของรูปแบบในการนำไปใช้และขยายผลในบริบทสถานศึกษาที่หลากหลายได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียน โดยเฉพาะการร่วมวางแผนและการร่วมตัดสินใจที่มีบทบาทโดดเด่นต่อการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการอ่านการเขียน สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง แต่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับสูงสุดทุกองค์ประกอบ สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบครบถ้วนและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ผลการทดลองใช้แสดงให้เห็นว่าสามารถยกระดับความรู้ความเข้าใจด้านการอ่านการเขียนได้อย่างมีนัยสำคัญ และได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในระดับสูงสุด แสดงถึงศักยภาพในการนำไปใช้และขยายผลอย่างยั่งยืน

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานด้านการศึกษควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการอ่านการเขียนอย่างชัดเจน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนในกระบวนการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ

1.2 ควรจัดให้มีกลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายในระดับพื้นที่และสถานศึกษา ผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารและครู การกำหนดตัวชี้วัดและระบบติดตามประเมินผลที่ชัดเจน รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ เพื่อให้การดำเนินงานเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

1.3 ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารและครูในการนำรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ควบคู่กับการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาและการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการอ่านการเขียนของนักเรียนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรศึกษาผลกระทบของการใช้รูปแบบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้านการอ่านการเขียน ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ และควรศึกษาแนวทางการสร้างความยั่งยืนของการใช้รูปแบบ

2.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรพัฒนานวัตกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

- จิระภา ธรรมนำศีล. (2562). ผลของการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการต่อการพัฒนาทักษะครู. *วารสารวิจัยการศึกษา*, 13(4), 145–158.
- จิรัฐติกาฬ บัญอินทร์. (2561). การบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการพัฒนาทักษะภาษาไทย. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 19(1), 121–135.
- ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน์. (2556). บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของบุตรหลาน. *วารสารครุศาสตร์*, 37(3), 201–215.
- ดวงเดือน วินิจฉัย. (2561). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับการบริหารสถานศึกษา. *วารสารวิจัยทางการศึกษา*, 12(3), 88–102.
- ทองคำ อำไพ. (2563). การนิเทศภายในเพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู. *วารสารครุศาสตร์วิจัย*, 22(2), 99–114.
- นัฐพล พันโน. (2565). นโยบายและการติดตามการจัดการศึกษาเพื่อการอ่านออกเขียนได้. *วารสารบริหารการศึกษา*, 14(1), 55–72.
- นิโลบล ทองวิเศษ, และคณะ. (2563). การพัฒนานิสัยรักการอ่านของนักเรียนประถมศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 40(3), 33–49.
- ณัฐพงศ์ เชื้อเพชร. (2560). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 12(2), 77–95.
- ปณตนนท์ เกียรติประภากุล. (2565). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการคิดวิเคราะห์. *วารสารการวิจัยการศึกษา*, 15(1), 112–128.

- ประจวบ หนูเลี้ยง, และคณะ. (2558). การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม. *วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษา*, 10(1), 101–115.
- ประภาพร ชื้อสุทธิกุล. (2550). การมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองในการพัฒนาทักษะภาษาไทย. *วารสารภาษาไทยศึกษา*, 3(2), 77–90.
- ประภาศิริ คุณาคำ. (2558). รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 11(2), 66–79.
- วิโรจน์ ผลแย้ม. (2557). การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 37(2), 45–60.
- อัจฉรา ประดิษฐ์. (2549). ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้. *วารสารการศึกษาไทย*, 7(1), 25–40.
- ช่วงมณี จงเพียรพุดสุข. (2563). การพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเชิงมีส่วนร่วม. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 13(2), 55–70.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *การบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Argyris, C. (1953). Human problems with budgets. *Harvard Business Review*, 31(1), 97–110.
- Barnes, J. (2015). Parental involvement in children's education: A review of research. *Educational Review*, 67(3), 313–330.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). *Rural development participation: Concepts and measures for project design, implementation, and evaluation*. Rural Development Committee, Cornell University.
- Keeves, J. P. (1988). *Educational research, methodology, and measurement: An international handbook*. Pergamon Press.
- Romanoff, R. (1980). Participation in decision-making. *Human Relations*, 33(1), 1–18.
- Swansburg, R. C., & Swansburg, R. J. (2002). *Introduction to management and leadership for nurse managers* (3rd ed.). Jones and Bartlett Publishers.
- Zhiyenbayeva, A., Ospanova, N., & Kalybekova, A. (2022). Digital technologies in literacy development. *International Journal of Education and Practice*, 10(1), 45–56.